

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 38 (8622)

22 СЕНТЯБРЬ

2016 йыл

КИШИ ЮМА

КЫРК КИЙИК

1931-нши йылдан алып шыгады

САЙЛАВЛАР СЫРАГЫЛАРЫ

«Единая Россия» партиясы – енъувъши

Оъткен каты куън 18-нши сентябрьде Россия Федерациясы бойынша устимиздеги йылдынъ энъ де маънели ямагат-политикалык озгерисен – ортак бир тавыслав куъни болып озды. Сол куън элимиз бойынша Россия Федерациясынынъ Федераллык Йыйыныннынъ Государстволык Думасына эм 38 регионлардынъ патшалык власть законодательлик органларына депутатларды, солай ок 7 субъектлердинъ губернаторларын сайлавлар оъткерилген.

Россия Федерациясы бойынша

Али ушин (20-нши сентябрьге) РФ Орталык сайлав комиссиясы билдиргенлей, оъткен сайлавлардынъ баслапкы сырагыларына коъре, элимиз бойынша «Единая Россия» Савлайроссиялык политикалык партиясы енъувъши деп белгиленген эм онынъ ушин сайлавларда катнаскан сайлавшылардынъ 54,28 проценти оз тавысларын бергенлер.

Сайлавларда ортакшылык эткен РФ Коммунистлер партиясы (КПРФ) сайлавшылардынъ – 13,61, ЛДПР – 13,37, «Справедливая Россия» партиясы – 6,17 процент тавысларын алганлар.

Соны ман «Единая Россия» партиясы РФ Государстволык Думасынынъ янъы 7-нши созывында баъриси 450 орыннан 343 орынды, КПРФ – 42 мандатты, ЛДПР – 39, «Справедливая Россия» партиясы – 23 мандатларды алаяклар.

Сайлавлар сырагысында РФ Государстволык Думасына 6 партия оъткен: «Единая Россия», КПРФ, ЛДПР, «Справедливая Россия», «Гражданская платформа» эм «Родина» партияларыннан бирер бир мандатлы депутатлар, солай ок биревге де бойсынмайтаган бир депутат.

Дагестан Республикасы бойынша

Дагестан Республикасы бойынша оъткен сайлавлардынъ сырагылары али ушин булай кебинде токтастырылган. 18-нши сентябрьде болып озган сайлавларда Дагестаннынъ Сырт бир мандатлы 10-нши номерли сайлав округы бойынша «Единая Россия» политикалык партиясыннынъ Дагестан регионаллык боьлигиннен кандидат Умахан Умаханов сайлав

тан 9 кандидаттынъ сырасы белгиленген эди. Ногай району бойынша оъткен сайлавлар сырагысында «Единая Россия» партиясыннан кандидат Умахан Умаханов район сайлавшылардынъ 46,76 процент тавысларын алган. Калган кандидатлардынъ алган тавыслары булай кепте орынласкан:

КПРФ атыннан кандидат **Мурзадин Аvezов** – 43,90 процент;

Залимхан Валиев – 1,27 процент;

Камил Давдиев – 0,22 процент;

Муслим Джамалутдинов – 0,56 процент;

Джафар Джафаров – 0,09 процент;

Джамал Касумов – 6,15 процент;

Руслан Магомедов – 0,44 процент;

Олег Мельников – 0,11 процент.

Дагестан Республикасыннынъ Халк Йыйынына депутатларга кандидатлар республикалык списоклары бойынша белгиленген эдилер. Бизим 28-нши номерли Ногай регионаллык куъбиннен «Единая Россия» партиясы атыннан кандидатлар Мурат Мамаев, Мухтар Аджиков эм Динислам Зарманбетов аталган эдилер. Сайлавлар сырагысында «Единая Россия» партиясыннынъ Ногай регионаллык куъби сайлавшылардынъ 73,07 процентин алган. Соны ман списокта биринши болган кандидат Мурат Мамаев депутат болып сайланган.

КПРФ атыннан Ногай регионаллык куъби бойынша кандидатлар Шатемир Мунгишиев, Абрек Заур Лукманов эм Сапиег Межитова аталган эдилер. Бу туърким район сайлавшыларынынъ 23,80 процент тавысларын алган.

Мурзадин Аvezов ДР Халк Йыйынына депутатка КПРФ Дагестан регионаллык боьлиги атыннан Махмуд Махмудов, Магомед Муртазалиев пен бир списокта коърсетилген эди. Ногай району бойынша олар да сайлавшылардынъ 23,80 процент тавысларын алганлар.

Оъз кандидатларынынъ федераллык списокларын коърсеткен партиялар арасынан Ногай району бойынша «Единая Россия» партиясы сайлавшылардынъ 69,87 процент тавысларын алып, алдышы болган. Россия Федерациясыннынъ Коммунистлер партиясы ушин оъткен сайлавларда сайлавшылардынъ 25,61 проценти тавысларын бергенлер.

БИЗИМ ХАБАРШЫ.

Суъвретте: **Терекли-Мектеб авылдынъ Орталык сайлав участкасында.**

ОРМАН КУЛЛЫКШЫСЫНЫНЪ КУЪНИ БЕЛГИЛЕНДИ Еримиздинъ ясыл ябувы

Оъткен каты куън элимизде Орман куллыкшысыннынъ куъни белгиленди. Быйыл орманшылардынъ сондай ийги ис байрамы беркитилгени 50 йыл толды.

Орманлар – планетамыздынъ оькпелери. Оларсыз ер юзинде яшавды коъзге аькелуьв кыйынлы, неге десе орманлар – курылыс материаллары, уйди йылытувшы отын, эгин кырларды елден саклавлар. Оларды коршаланъыз! Тереклердинъ калын бутаклары арасынан куъннинъ кувнак савьлеси бизди баьле-казадан сакласын, орманларга от туъспесин, браконьерлер эрек юрсинлер!

Буьгуьнлерде «Ногайское лесничество» ГКУ ерлеринде орманлыкларды оттан, оларды аьвсыз шабуьвдан саклаьв, орман йолакларын кайтадан оьстируьв, туърли авыруьвлар

АКЦИЯ

Яша, орманлык!

1-нши сентябрьде янъы окуьв йылы басланды. Эм сол куъннен алып «Яша, орманлык!» деп савлайроссиялык акциясы аьрекет этип баслады. Орманлыкка буьгуьнлерде аьр бир гражданининъ ярдамы керегеди. Орманлыклар бизге таза булак сувларын бердилер, бизим еримизди аьдемнинъ, туърли курткумырскалардынъ, оьсимликлердинъ яшавы ушин пайдалы этеди. Орманлыклар яшавын кайтадан оьрлендирмеге демевлик этип келетаган гражданыларымыз, экологиялык компаниялары коьп болган сайын, ер юзинде яшав ийги болып басланагына соьз йок.

Орманлык байлыкларын оьстируьв, оьрлендируьв эм яс несилди орманлыкларымызга ийги карасын деп тербиялав маьселелерине ямагаттынъ айырым эсин каратув мырадта, 1-нши сентябрьден алып «Яша, орманлык!» деген аьдеттеги акция аьрекет этип баслаган. Онда мек-

эм зьяншыларды заманында табуьв, орман участкаларын хайырсыз кулланувды токтатуьв бойынша уйкен куллыклар юритилип турады. Аьыл яшавшылары арасында агитация куллыгы бардырылады. Быйыл октябрь айынынъ ызында Дагестан Республикасында «Орманлык, яша!» деп аталган акция оьткерилеек. Орманлар ушин яны авыруьвтаган баьри де аьдемлерди сонда катнаспага шаькырамыз.

«Ногайское лесничество» ГКУ етекшилерин оьзлерининъ алдынгы эм аьлги ис йолдасларын кеспи байрамы ман таза юректен кутлайды. Олардынъ аьр бирисине берк ден савлыкты, узак яшав оьмирди, наьсипти, орманларды коршалаьв, саклаьв эм оьстируьв аьрекетинде янъы уйкен уьстинликлерди йорайды.

теб орманлыклардынъ агзалары эм бу маьнели акцияда уйкенлер мен бирге яшавында оьзининъ биринши терегин шашкан окуьвшылар эм балалар да ортакшылык этип келдилер. Орманлыкты шашув, онынъ тоьгерегин коькыстан тазалаьв бойынша туърли шаралар да озгарылаьвлар. Орманлык урлыклары йыйылаьв. Проект бойынша ашыкландыруьв шаралары эм выставкалаьв да оьтееклер. «Яша, орманлык!» деген акциясы октябрь айдынъ сонъына дейим оьтпеге каралады. Савлай элимизде йыл сайын озгарылатаган орманлык шашув куъни 8-нши октябрьде белгиленеек.

Баска болып, йылгаларды эм коьллерди тазалаьв бойынша «Россия суьвы» деген акциясы да озгарылады. Онда да балалар энъ белсенли катнасуьвшылар болдылар.

Ф. ДИКИНОВА,

«Ногайское лесничество» ГКУ етекшиси.

СПЕЦОПЕРАЦИЯ

Оьктемлик пен оьлген

Дагестан Республикасынынъ МВД куллыкшысы Магомед Нурбагандовты оьлгеннен сонъ савгага тийисли этилеги акында Россия СМИ-лери бетлеринде белгиленеди. Аьлиги заманларда сол соров Дагестан Республикасынынъ МВД-сында каралады.

Бхтыяр саклавшы органлардынъ куллыкшысы Магомед Нурбагандовтынъ оьлгени акында Дагестан Республикасында бир неше каракларды йойытув уьстинде озган спецоперацядан сонъ белгили болган. Сол операция бойынша оьлтирилген бир карактынъ телефонында бар видео язлулуга коьре, Магомед Нурбагандов оьлектен алдын да оьзин йигитлерше юриткен. Ол карактынъ буйрыгын толтырмаган, ол -айт -деген соьзлерин онынъ артыннан кайтараламаган. Йигит ердесимиз, халкынынъ алал увулы ис тенълерине: - Исленъиз, йолдаслар! - деген ызгы

соьзин айткан. Сол соьзлерден сонъ видео язлулуга коьре, тапаншадынъ атылган сеси шыгады...

Г. САГИНДИКОВА.
Суьвретте: *М.Нурбагандов.*

БАЙРАМ

Бирге болган куватлы

Бирликте, татым авылдаслыкта Дагестанда 30-дан артык миллетлер бирге яшап келедилер. Дагестан Республикасында 15-нши сентябрь куьнинде баьри халклар да бирлик байрамын белгилейдилер. Савлайдагестанлык байрамы Дагестан Аькимбасынынъ карары бойынша 2011-нши йыл белгиленип басланды. Сол байрам куьн республикамызда яшаган туьрли миллетлердинъ бирлесуьвине багысланып, шатлыклы шаралар, концертлер, коьрсетуьвлер озгарыладылар. Окувшылар «Дагестан халкларынынъ бирлик куьнине» деген темага сочинениелер язып, суьвретлер жасв ярысларында ортакшылык этип келедилер.

Сол байрамды шатлыклы аьлде Ногай районуна да белгиледилер. Байрамга багысланган митинг Россия гимнин йырлавы ман ашылды. Савлайдагестанлык байрамына йыйылган яшавшыларды «Ногайский район» МО Аькимбасы К.Янбулатов кутлады. Оьзининъ кутлавында ол бу байрам Дагестан халкларынынъ тыпак, татым болувына себеп болатанын, байрамнынъ маьнелигин эм аьр бир халкка оьз маданиятын, аьдетин оьрлендируьв кереги акында белгиледи.

– Патриотлык сезимлер куьшли болган сайын, тувган еринне суьйим оьсип, Дагестаннынъ да куватлыгы беркип келеди. Биз туьрли миллетлер ваькиллери болсак та, бизим уьйимиз, элимиз Дагестан болады, – деди К. Янбулатов.

«Ногайский район» МО аькимбасы район яшавшыларына берк ден савлык,

эмишлик, Россия эм Дагестан оьрленуьвине багысланган ислерде коьп етимислер йорады.

Баска болып, Дагестан халкларынынъ бирлик куьни мен район яшавшыларын эм келген конакларды Ногай Патшалык миллет саз алатлар оркестрининъ етекшиси Б.Кудайбердиев, «Терекли-Мектеб» СП МО авыл йыйынынъ председатели Р.Гапаров, Джанибеков атындагы мектебтинъ окутувшысы С.Атюгеева, Кадрия атындагы мектебининъ окувшысы А.Бариев кутладылар.

Шатлыклы митингтен сонъ байрамконцерти уйгынланып оьгти. Оьзининъ коньырав сеслери мен ногай эм орыс тилинде йырларды йырлавылар А. Романов, А.Кудайбердиева, «Горянка» деген вокал куьбининъ катнасуьвшылары Ф.Оразбаева, Р.Ваисова, А.Темиров, Б.Куруптурсунов, яс йырлавышы С.Караянова эм сондай баскалар ногай эм орыс тилинде йырларды йырлап эситтирдилер. Ногай саз алатларда, коьызда ярасык аьнларды З.Шадинова, М.Шаникеев эм К.Куруптурсунов шалдылар. Муниципаллык хореографиялык «Карлыгаш» балалар ансамблининъ яс оьнерлери миллет биювлерин усташа бийип, байрамга йыйылганлардынъ коьнйиллерине йылулук костылар.

Соьйтип, уйгынланган шара халклар арасында бирлик, татымлык деген сезимлерди юреклерде беркитуьвге йол салды.

Г. НУРДИНОВА.
Суьвретте: *шарадан коьринис.*

ИС СЫРАГЫЛАРЫ

«Ногайский район» МО аькимбасы

**Казмагомед Янбулатов:
«Бизим фермерлер оьз ерлерине оьзлери ие»**

Оьткен куьнлерде «Ногайский район» МО администрациясында «Ногайский район» МО ис аьрекетининъ быйылгы 7 айы ишиндеги ис сырагылары бойынша район аькимбасы Казмагомед Янбулатовтынъ эсап беруьви тынъланды.

Сол ниет пен оьткерилген йыйында Дагестан Республикасынынъ Оькметининъ иш политика управленисининъ боьлик начальниги Надия Карагулова, «Ногайский район» МО администрациясынынъ аькимбасынынъ орынбасары Амирхан Межитов, авыл аькимбаслары, район учреждениелер эм организациялар етекшileri, ис коллективлерининъ ваькиллери катнастылар.

Район етекшиси ал деп залдагы окутувшыларды яньы басланып турган окув йылы ман кутлады.

К.Янбулатов докладында быйылдынъ оьткен 7 айы ишинде районнынъ билимлендируьв, маданият тармакларында етисилген уьстинликлери акында белгилеп озды. Онынъ айтувы ман, билимлендируьв тармагы бойынша Ногай району республика еринде алдышы орынлардынъ бирисин бийлейди. Айтпага, 2013-нши йылда район бойынша 17 окувшы, 2014-нши йылда – 10 окувшы, 2015-нши йылда – 13 окувшы, 2016-нши йылда – 20 окувшы школады медальлерге окуп кутарганлар.

К.Янбулатов 2012-нши йылда районда туьзилген «Карлыгашлар» муниципаллык балалар хореографиялык ансамблин айырым белгиледи.

– Биз оны (ансамбльди) «Айланай» ансамблине негиз эсабында туьзгенмиз, – деди район аькимбасы. – Белкиси, сол шаклы балалардан арада бир 5-6 биювши фанатлар шыгар, ол да маданиятымыз уьшин коьсим.

К.Янбулатовтынъ соьзи мен, районда «Яслык» деген яслар орталыгы аьрекетин бардырады. Бу Орталык яс-явкда ян-коьнйыл, аьскерпатриот яктан тербиялав бойынша айырым куьлык юритеди. Солай ок Орталык пан ямагат арасында экстремизм эм терроризмге карсылык этуьв бойынша да уьйкен ис бардырылады. Соны ман бирге спорт, маданият-ярыкландыруьв эм баска шараларды оьткеруьвге де уьйкен маьне бериледи. 2014-нши йылдан алып «Точка зрения» деп аталган дискуссиялык клуб проекти яшавга шыгарылады.

К. Янбулатовтынъ докладында «Ногай шоьллигин коршалавыш орманлык» деп аталган Регионалык яс-явка ямагат коьзгалысыннынъ проекти яшавга шыгарылуьвин белгиледи. Соьйтип, 2014-2015-нши йылларда район бойынша яс активистлер эм оькйтаган яслардынъ коллары ман 3 мынънан артык тереклер шашылган. Район администрациясынынъ 2015-нши йылдынъ 2-нши октябриндеги токтасы ман «Ногайский район» МО еринде 2015-2017-нши йылларга ясларды патриотизм негизинде тербиялав» деген программа беркитилген.

Район етекшиси савлык саклав тармагынынъ, район УСЗН, КЦСОН, Яшавшыларды иске ерлестируьв орталыгынынъ куьлыклары акында белгилеп озды.

Район аькимбасы Ногай районунынъ байыр келимлер базасын арттыруьв бойынша уьйкен куьлык юритилуьви акында айтты. Соьйтип районнынъ коьсылма бюджетине налог эм налог тувыл келимлерининъ оьлшеми 2013-нши йылда 56,1 миллион маьнет, 2014-нши йылда 96,8 миллион маьнет, 2015-нши йылда – 89,9 миллион маьнет акша оьлшемине етискен. Быйыл бу санды 108 миллион маьнетке дейим еткермеге деп планга киргистилген. План бойынша 57,5 миллион маьнет келим орынна оьткен 7 ай ишинде – 57,9 миллион маьнет акшадынъ келими туьскен.

Докладшы район экономикасыннынъ бас эм ялгыз бир тармагы – авыл хозяйство коьрсетимлеринде айырым токталды. Онынъ айтувы ман, буьгуьнлерде район ерлерининъ 95 проценти куьланылады, соннынъ ишинде эгин кырлар – 83 процентке. Район бойынша баьриси эсап беруьв заманына 81 тонна 790 центнер эт, 269 тонна

910 центнер суьт, 14 тонна 230 центнер юн болдырылган. 2015-нши йылда 40 мынъ 263 тувар мал, 339 мынъ 308 койлар барлыгы эсапка алынган. Мал саны район бойынша йыл сайын оьсип барады. К.Янбулатов соны ман бирге эндигиси малды отлакта багуьвдынъ нормасын тутпага керегимизди эске салды, 1 гектарга 1 кой багылмага тийисли отлакларда, неге десе бизде мал нормасыз багуьлады. Боьтен де коьшимли малшылык йорыгын юритуьвчи хозяйстволардынъ отлакларында.

– Олар, – деди район етекшиси, – малды нормадан 4-5 кабат артык багуьвы ман отлаклардынъ такырын, кумын шыгарадылар. Ол затты биз коьшимли малшылык йорыгын юритегаган хозяйстволардынъ басшыларына айтпага борышлымыз. Тек биз тувыл, ол затты оларга сав республика айтпага керек. Район отлаклары малга айлак толган.

К.Янбулатов докладында быйыл районда бийдай оньысы осал болмаганын билдирди, район бойынша 13 мынъ тонна аслык йыйылып алынган. Боьтен де «Мансур» эгинши-фермер хозяйствосында бийдай аьруьв аьлде оьстирилди, бу хозяйство тек бийдайдан 10 миллионга ювык таза келим алган.

Район аькимбасы солай ок район еринде катлыклы пишен-ем болдыруьв оьлшеми де аьруьв коьрсетимлерге етисуьвин белгиледи. Онынъ соьзи мен, ызгы йылларда район еринде ералма оьстируьв мен де каьр шегип баслаганлар. Соьйтип, бытыр эгер район бойынша 108 тонна ясылша аьзирленген болса, быйыл 120 тонна болдырылган. Емис бавы уьшин де ер аьзирленген.

Докладшы район фермерлери малды беслев аьрекетинде де уьйкен маьне берип баслаганын билдирди. Соьйтип, Кара-Сув авылындагы «Капиев Е.» эгинши-фермер хозяйствосында 500 койларды, Бажиган зонасындагы «Дубри» КФХ-нда 720 койларды, Наримандагы «Курман» КФХ-нда 200 койларды, «Магомедов Ш.Ю.» КФХ-нда 600 койларды, «Миг» КФХ-нда 300 койларды, Орта-Тюьбедеги «Зейнат» КФХ-нда 200 койларды беслейдилер.

Калинин авылындагы «Мурзабек» эгинши-фермер хозяйствосында суткада 1 тонна суьт болдыруьвы ферма куьрылган. Мунда сыйыр саватаган 2 алатлар да салынган, савылаган 83 сыйыр бар. Фермада пыслак, иримшик, каймак аьзирлев иси уйгынланган. Фермер хозяйствосыннынъ продукциясы халкка савда тармаклары аркасы ман сатылады.

«Бозторгай» КФХ-нда юнди асыллава цехининъ куьрылысы биткен. Промышленность негизи эсабында 400 тувар мал уьшин беслев фермадынъ куьрылысы да кутылган.

К.Янбулатов йылдынъ ызына дейим налоглар йынов бойынша план толтырылагына сендирди.

Район аькимбасы коьнысы районларда кайбир патшалык хозяйстволары сакланып калганы, а Ногай районуна солар бузылып тайганы акында оьз ойын айтты. Соьйтип коьнысы районлардагы патшалык хозяйстволарында болдырылагаган продукциядынъ хайыры ман коьбинсинше солардынъ етекшileri пайдаланадылар.

– Биз район хозяйстволарыннынъ ерлерин район яшавшыларына пайлап бергенмиз. Эндигиси олар оьз ерлерине, малларына оьзлери ие болганлар. Айтпага, Тарумов районуна бир неше аьдем бу район ерлерине ие, Нефтекум районуна да солай. Эндигиси тенълестириниз: бизим фермерлердинъ келимлери олардынъ киселеринде калады. Ногай район яшавшыларынынъ яшав оьлшеми йылдан-йылга оьсип барады, неге десе биз оьз районуьмызга оьзимиз ие. Басында бизим ясуьйкенлер бу затка разы болмаган эдилер. Аьли мене олар тири болган болса, меним коьлымды алып разылыгын билдирген болар эдилер деп ойлайман, – деди К.Янбулатов.

М. ЮНУСОВ.

Сапатлы билимлендирув биринши орында

Окутувшы патшалык, ямагат эм бас деп окувшыдын алдында уллы яваплык тутады. Онын билимли, тербиялы, элин суйген окувшылар тербиялавына патшалыгымыздын келектегиси, онын устинликли оорленуви бойсынады. Окутувшы кеспи яктан йогары билимли эм

билимлендирувдин яны амаллары ман арув таныс болмага тийисли. Ол окутувшыга йогары сапатлы билим бермеге, оларды оз алдында турган борышларды шешпеге амаллар тавып уйретпеге керек. Солай ок Яны окув йылдын алдында эски йылдын сырагылары келтириледи, билим берув аьрекетинде устинликке етискен окувшылардын аты баскаларга коьрим деп белгиленеди.

Районьмызда йыл сайын август айында билимлендирув учреждениелердин куллыкшыларынын ортакшылык этуви мен конференция озгарылады. Бу йыл да сосындай шара, аьдеттегинше А.Джанибеков атындагы орта школасынын актывый залында обтти. Мунда ДР Халк Йыйынынын депутаты М.Авезов, «Ногайский район» МО аькимбасы К.Янбулатов, «Ногайский район» МО администрация аькимбасынын орынбасары А.Межитов, Билимлендирув управлениесинин етекшиси К.Отегенова, «Яслык» яслар орталыгынын етекшиси С.Сарсеев ортакшылык эттилер. Конференцияды Кайтархан Отегенова ашты. Ол бас деп залда йыйылган окувшыларды яны окув йылы ман кутлады эм «Инклюзивли билимлендирув аьрекетинин маьнели сырагылары» деп аталган докладын РФ Президенти Владимир Путиннин соьзлери мен баслады: «Школалар эм

университетлер яны гражданларды туьзедилер, олардын ойларын кеплендиредилер. Олар несиллердин эсин, баалыкларды, маданияты асабалык этип калдырадылар, ямагатты бир неше оныйлыклардан сонь алдыга аькетеек коьримли аьдемлерди айырып аладылар».

2015-2016-ншы йылларда районьмызда 16 ортак билимлендирув организациялар, 2 спорт школа, 11 школага дейимги организациялар аьрекетледилер. Билимлендирув процессин район учреждениялеринде 414 педагогикалык куллыкшылар юритилер, олардын арасында 338 йогары билимли, ортак кеспили – 68. 48 окувшы «Россия Федерациясынын ортак билимлендирувинин сыйлы куллыкшысы», 22-си «ДР ат казанган окувшысы», 93 окувшы «Дагестан Республикасынын билимлендирувинин отличниги» деген белгилер мен савгаланганлар, 43 окувшы йогары категориялы, 229 – биринши категориялы.

Озган йыл 2774 окувшы сынавлардан обттилер. 20 выпускникке «Окувда устинликлери ушин» медальери тапшырылган. Баьри медалистлер де Ортак патшалык сынавлардан устинликли обттилер. Ортак патшалык сынавларда 12 школалардан 118 выпускник ортакшылык этти. 11-нши класс окувшылары баьриси 10 сынавлардан обттилер. 2 парызлы эм сабаклар арасыннан сайлап алынган 8 сынавлар. 10 окувшы аттестат алмай калдылар.

Ийги билимлерин А.Джанибеков эм Кадрия атындагы школаларынын выпускниклери коьрсеттилер. 2015-нши эм 2016-ншы

йыллардагы Ортак патшалык сынавлардын сырагыларын тенълестиргенде, окувда улгирувдин сапаты обскен. Эгер озган йыл «2» белгисин орыс тилинен 9, эсаптан – 25 выпускник алган болса, бу йыл орыс тилинен 6 окувшы, эсаптан 11 бала «2» белгисин алганлар», – деди Кайтархан Отегенова.

Билимлендирув управлениесинин етекшиси 4-нши эм 9-ншы классларынын окувшыларынын сынавлары акында да айтты. Тагы да ол ана, орыс, англис тиллерине окувшылардын кызыксынунларын коьтеруьв соравларында токтады: «Ана, орыс эм англис тиллерин окувда окувшыларда кызыксынунларын обстирувге биз озгарган олимпиадалар, конференциялар, семинарлар демевлик этедилер.

Нариман авыл орта школасынын ана тилинен окувшысы Насипхан Джумаева «Ана тилинен энъ де ийги окувшысы» республикалык конкурсында катнасып, 1-нши орынды бийлеген. Бу йылдын ноябрь айында ол Москва каласында Савлайроссиялык конкурсында катнасып.

Кайтархан Отегенова ана тилинин китаплери етиспейтаганын эске салды. Билимлендирув эм илми министрствосы «Просвещение» баспа уйинин ваькиллери мен Дагестан халкларынын тиллеринде китаплер шыгарув акында соьйлескенлерин билдирди.

Солай ок Билимлендирув управлениесинин етекшиси талаплы балалар ман куллыклар юритилегаганы акында да айтты. Окувшылар озгарылган олимпиадалардын школада, муниципаллык, республикалык кезеклеринде катнасып, баргылы орынларды бийлегенин билдирди.

– Озган йыл Кадрия атындагы школадын окутувшысы З.Акимова «Россиядын энъ де ийги окутувшысы» деген конкурстын енъувшиси болды, – деп бардыры озь соьзин К.Отегенова. Тагы да Кайтархан Юсуповна озь докладында экстремизм эм терроризм мен куьресув бойынша школаларда шаралар уйгынланатаганын да айтты озды. Соньында Кайтархан Юсуповна балалар бавларынын иси акында айтты. Бизим район окувтербиялав исинде монито-

ринг бойынша республикамызда кала эм районлар муниципалитетлер арасында 3-нши орынды бийлегенин билдиргенде, конференция катнасувшылары суййинмей, обьтемсией болмадылар. Оннан сонъ йыйылганлар окувшылардын туьрли темаларга багысланган кыска докладларын тынъладылар. Шыгып соьйлеген окутувшылар – А.Джанибеков атындагы школадын етекшиси К.Ярикбаева, Карасу авыл школасынын етекшисинин орынбасары Б.Даутова, Кадрия атындагы школадын окувшысы З.Акимова, Шуьмлек авыл школасынын тербиялав бойынша завучы Манапова, «Юлдыз» балалар бавынын етекшиси С.Телемишева.

Сонъ окувшылардын конференциясында ортакшылык эткен М.Авезов эм К.Янбулатов та окувшылардын исин баалап, коьп йылы соьзлер айттылар.

М.Авезовтын соьзлери мен озган йылдын окув бойынша сырагыларын тынъламага бек куванышлы. Тек бизди кыйнаган соравлар да орын табады. Айтпага, окувшыдынъ

тоьмен кыйын акы, Кумлы, Батыр-Мурза, Шумлек, Уьй-Салган авыллардагы школалардын меканларынын аьли эм баскалар. Биз баьримиз де балаларымыз тийисли билим алар ушин эм окувшыдын алдынгы заманлардагы сый-аьрайын кайтарар ушин баьри куьшти салмага керекпиз – деди М. Авезов.

Ногай район етекшиси Казмагомед Янбулатов бас деп йыйылганларды Яны окув йылы ман кутлады. Билим берувтын болмаган исти бардырган окувшыларга, балаларына уйкен эс эткен медалистлердин ата-аналарына савбол айтты. Тагы да К.Янбулатов район школаларына туьрли сабаклардан окувшылар етиспейтаган маьселеди коьзады. Ол школа етекшилерине сосы маьселен тура ойлав керек экенин билдирди, Ортак патшалык сынавларга аьзирленувге уйкен эс этув керегин де айтты. Казмагомед Зейнадинович кайратлы, район онъайлыгы ушин ислейтаган ясларды дайым да коьтергишлемеге аьзир экенин билдирди.

Окувшылар конференциясынын энъ де мунълы эм шатлы шагы етти – К.Янбулатов школа етекшилерин коьп йыллар ислерин устинликли бардырган С. Бийболатовага, Б.Кулбусуновага, К.Асманбетовага Сый грамота тапшырды.

Конференция Кайтархан Юсуповнадын ийги устинликлерге етискен, Ортак патшалык сынавларда катнаскан эм сынавларды окувшылары ийги сырагылары ман обткен окувшыларга савбол айтуву ман тамамланды.

Н.КОЖАЕВА.

Сувретте: шарадан коьринис.

Авылда – яны мектеб

1-нши сентябрь – Билимлер куьни. Яны окув йылы. Окувшылар яны куьш пен мектеблерге абытларын аладылар, суййинишлер коьп боладылар. Бугуьн Новолак районьнын Амет-Хан Султан атындагы Новокули авыл школасынын окувшыларына боьтен де ярык суййинишли куьн болды. Олар Яны окув йылында яны меканга кирдилер.

Яны школадын ашылувына багысланган шатлыклы шарада ДР Миллет политикасы бойынша министри Татьяна Гамалей, Дагестан Республикасынын Аькимбасынын эм Оькиметинин администрация управлениесинин етекшиси

Артур Исрапилов эм баскалар ортакшылык эттилер.

Яны школадын ашылувына багысланган шарада Новолак районьнын аькимбасы Гаджи Айдиев ашты эм юритти. Ол келген коьнакларды хош коьрип алды, баьри келгенлерди, окувшыларды, окувшыларды заманнын кыйынлыкларына карамастан, баьри тийисли шартлары болган яны школа меканы болганы ман кутлады.

– Яны школа меканы мундагы окувшыларга коьп янылыкларга йол ашар. Дагестан Республикасынын Аькимбасы Рамазан Абдулатипов билимге уйкен маьне берип карайды, ызгы уш йыл ишинде респу-

бликамызда 79 яны балалар бавлары ман школалары ашылган, – деди Татьяна Гамалей эм, ДР Аькимбасы эм Оькиметин атыннан школа етекшисине телевизор, Миллет политикасы бойынша министрствосыннан школа китапханасына китаплер савгалады.

Яны школа етекшиси баьри келген коьнакларга уйкен савбол айтты, сонъ кызыл лента кесилгеннен сонъ, баьри де класс боьлмелерин карамага кирдилер.

Бу Яны окув йылында Новокули авыл окувшылары окувшылары ман бирге яны ярык мектебте окув аьрекетин баслады.

«Ак турналар сеслери»

Быйыл аьдетке кирген «Ак турналар куьнлерин» «Ак турналар сеслери» деген сувретлер выставкасы Поэзия уйинде шатлыклы аьде ашты. Мунда озлеринин сувретлерин Махачкала, Каспийск, Владикавказ, Грозный, Цхинвал, Краснодар эм Москва калаларыннан сувретшилер коьрсеттилер.

Бу куьн сувретлер выставкасында кайдай кызыклы сувретти де коьрмеге боляк эди. Солардын аьр бирисинде озинин тереь ойи эм маьнеси бар эди демеге боламыз.

«Ак турналар сеслери» деген сувретлер выставкасына аьзир-

лик язлыкта, Поэзия уйинин етекшиси Елена Гаьруновадын маслагат беруви мен коьрилип басланган.

Бу куьн озгарылган сувретлер выставкасы уйгынлы обти демеге боламыз. Аьр бир выставкада ортакшылык эткен автор озь асарында «Ак турналарга» озь сыйлавын коьрсетпеге шалыскан. Выставка озь алдында бек маьнели сувретлерге бай эди, аьр кайсысы да караган аьдемди ойландырды, поэтикалык соьздин куьшин коьрсетти.

Е. ДИДКОВСКАЯ,
АИС агзасы.

НЕФТЕКУМСК РАЙОНЫ

Ногайлардың арасын беркитип

2016-ншы йылдың 19-ншы-20-ншы августында Россияның йыйылыс кубби Рио-де Жанейрода өткен олимпиадада спорт бийикликтери ушин айкаларда юрген шакта, Нефтекумск калада «Старт» спорткомплексининь алдында өткен Х-ншы «Шоьл багтырлери» деген эркин куьрес бойынша турнирине конаклар эм катнасувшылар йыйылган эдилер. Ногай йырлар анылары авада заньырап эситилдилер, коьз суьйиндирген миллет кийимлеринде яслар эм кызлар, аьдемлер юрген ерде койылган терме ярыска йыйылганлардың эсин озине каратты. Нефтекумск каласы Х-ншы «Шоьл багтырлери» деген эркин куьреси бойынша туьрли ерлерде яшаган ногайлардың ярысына келген конакларды эм катнасувшыларды йоьлыгы. Нефтекумск районьнда яшайтаган ногайларга конакка Астрахань каласынан, Шешен, Дагестан, Карашай-Шеркеш республикаларыннан, Ставрополь крайыннан, боьтен де, кызыклысы, мундай турнирде биринши кере ортакшылык этувь мырад пан, Донецк Халк Республикасыннан келген ногайлары – шынты багтырлери эдилер. Уьш аьдемнен туьзилген куьп уьйкен разылык пан шақырувды кабыл этип, бизим кубыла элимизге йол алды.

Бу ярыс тарихине он йылларга ювык болады. Биринши кере эркин куьресуьви бойынша йигитлеримиз 2007-нши йыл-

да Дагестан Республикасындагы Ногай районьнынь Терекли-Мектеб авылында ярыстылар. Эм сол заманнан алып, ярыс аьр йыл сайын ногайлар яшайтаган ерлерде озгарылып келеди. Юз йыллар артта ногайлардың миллет куьреси кень белгиле болып баслаган. Эм шынты багтырлери сол куьрес кебинде йыйы ярысканлар. Аьвелги заманларда байрамларда тюрк халкларында мундай куьреслерди йыйы озгарганлар. Эм буьгуьнлерде эркин куьрес кеби мен, боьтен де, ясларымыз кызыксынадылар.

Ярыска келген конакларга эм ярыс катнасувшыларына хошлав соьзлери мен онынь уйгынлаушылары Ставрополь крайыннынь Ногай регионаллык миллет-культуралык автономиясынынь ваькиллери, онынь спонсорлары эм учредительлери, Нефтекумск район администрациясынынь ваькиллери, ярыстынь бас спонсоры, АО «Каясулинское» етекшиси Азрет Шерпеев шыгып соьз айттылар.

Ярыс йогары коьнйилде оьтти. Эм оьткен шара туьрли ерлерден келген аьр бир ногайдың юреклеринде бирлик, татымлык, халкы уьшин оьктемлик сезимлерин беркитпеге себеплик этти.

Суьвретте: турнир еньюьвишлери.

ЯРЫС

Йигит эстелигине багысланып

Россия ногайларынынь федераллык миллет-культуралык автономиясынынь Йогары Советининь карары ман келисте 2016-ншы йылдың 21-нши августында Ногай районьнынь Карасу авылында Йигитлик орденининь иеси гвардия рядовой Алимхан Абдуллаевич Машаковтын эстелигине районлар ара футбол бойынша ярысы озгарылды. «Йыл сайын районлар ара футбол бойынша Йигитлик орденининь иеси, рядовой Алимхан Абдуллаевич Машаковтын эстелигине» деген Россия ногайларынынь Федераллык миллет-культуралык автономиясынынь Йогары Советининь токтасы акында алдын алынган карарда, сол ярыс йыл сайын 6-ншы июльде озгарылаыгы акында белгиленген эди. Биринши ярысты Карасу авылынынь ясларына уйгынламага тапшырылган эди. Онынь негизли уйгынлаушыларынынь сырасын Муратбек Байманбетов, Оразманбет Копиев, Арсланбий Аджатаев эм сондай баскалар туьзген эдилер. Олар ярыс уйгынлауына баска болып, Карасу авыл администрациясынынь куьллыкшыларын, ООО «Агроплюс» етекшилерин де костылар.

Ярыста 11 футбол куьплери ортакшылык эттилер. Ойында Тарумов районьнан келген куьби де катнасты. Ойын алдында «Ногайский район» МО администрация аккимбасынынь орынбасары А.Межитов

ойын катнасувшыларына йогары етимислер сагынды. Яны авырувшылардың эсинде ойын ийги сезимлер мен сакланаягына сендирди.

– Сизди шынты аьдем, алал аьскерши Алимхан Абдуллаевич Машаковка багысланган ярыста хош аламан. Онынь колында кайдай ис те кайнаган. Ол дайым да эм баьри затта да озин ийги яктан коьрсетпеге шалыскан. Оьз мырадынъызга егисувьде, сизге Алимхан Машаковка усамага, эм сондай болып, оьз халкыннынь патриоты болмага йорайман, – деди А.Межитов.

Ойын тамамы бойынша «Чебутла» деген Тарумовка районьнан келген куьби коьшпели кубогына эм баалы савга эсабында йыныслы тайга тийисли этилди.

Ногай районьнынь Карагас авыл куьби экинши орынды бийледи. Оларга савга эсабында меринос йыныслы кой тапшырылды. Уьшинши орынды Карасу авыл куьби бийледи. Куьп катнасувшыларына ийги ойыны уьшин 3 мынь маьнет акша берилди.

Бу уйгынланган шара келеектеги эм аьлиги яшав уьшин янларын курман эткен ясларымыз уьшин, бизим, тирилдинь, коьлымьздан келген аз зат болады, деп санайды ярыс озгарылуьви бойынша демевлик эткен Россия ногайларынынь федераллык миллет-культуралык автономиясынынь Билимлендируьв департаменти.

ТЕЛЕБЕРУЬВ

Нарын-кала акында хабарлаяк

ДР Аккимбасынынь мадынь аьриси яркын оьзгерислерге, кызыклы эм аьлемет ерлерге, солай ок тарихке ыз калдырлей, Дербент каласында «Нефакт» деген телеберуьв уьстинде куьллык юритилди. Ол «Юлдыз» телеканалында эфирге шыгады.

Телебригада Нарын-кала беркитпеге еринде уьш куьн узагында оьз куьллык бардырды.

– «Нефакт» програм-

мадынь аьриси яркын оьзгерислерге, кызыклы эм аьлемет ерлерге, солай ок тарихке ыз калдырлей, Дербент каласында «Нефакт» деген телеберуьв уьстинде куьллык юритилди. Ол «Юлдыз» телеканалында эфирге шыгады.

мадынь аьриси яркын оьзгерислерге, кызыклы эм аьлемет ерлерге, солай ок тарихке ыз калдырлей, Дербент каласында «Нефакт» деген телеберуьв уьстинде куьллык юритилди. Ол «Юлдыз» телеканалында эфирге шыгады.

мадынь аьриси яркын оьзгерислерге, кызыклы эм аьлемет ерлерге, солай ок тарихке ыз калдырлей, Дербент каласында «Нефакт» деген телеберуьв уьстинде куьллык юритилди. Ол «Юлдыз» телеканалында эфирге шыгады.

мадынь аьриси яркын оьзгерислерге, кызыклы эм аьлемет ерлерге, солай ок тарихке ыз калдырлей, Дербент каласында «Нефакт» деген телеберуьв уьстинде куьллык юритилди. Ол «Юлдыз» телеканалында эфирге шыгады.

МЕРЕКЕ

Буйнакск байрамга аьзирленеди

Уьстимиздеги йылдың куьзинде Буйнакск каласы озининь 150 йыллык мерекесин кень белгилеет.

Йылдың басында байрам шараларын уйгынлау эм озгарув бойынша уйгынлау комитет туьзилген. Сосындай Республикадынь Оькиметининь токтасына республикадынь премьер-министри Абдусамад Гамидов кол баскан.

Мерекеди белгилевге аьзирленуьв бойынша каладагы маданият эстеликлер, меканлар яракланадылар, орамларга шешекейлер шашылады. Оннан оьзге Буйнакск каладынь администрациясы телеберуьвлер, кинофильмлер, каладынь туьзилуьвининь тарихи

акында шыгармалар аьзирлеген. Тагы да Буйнакск акында китапкер баспаланмага планга алынган.

Йыл узагына каладынь баьри билимлендируьв учреждениелеринде де тематикалык класс саьатлер, калага багысланган ятлаулар, сочинениелер конкурсы, выставкалар оьтдилер.

Мерекеди белгилев бойынша Буйнаксктын яшавшыларын эм конакларын кызыклы программа куьтеди: «Узынлыгы 150 йылга созылган йол» деп аталган выставка эм «Ойна, коьбиз!» республикалык фестивал. Тагы да байрам куьн яратувшылык конкурслар, спорт шаралар, ярамалыклар, туьрли яслар акциялары эм баска шаралар озгарылаак.

КОЬМЕК

Кыйынлыкта – бирге

Яньюларда Цунтин районьнынь Мокок авылында от туьсуьвден кыйынлыкка йоьлуккан йолдасларга, ДР Миллет политикасы бойынша министерствосыннынь, республикадынь ямагат организацияларынынь куьш салувь ман, гуманитарлык коьмек еткерилди.

Кыйынлыкка йоьлуккан авылдасларга Дагестан Республикасы бойынша Россия МЧС управ-

лениесининь автокоьлиги мен туьрли аьзкуьтулик, кийимлер, ястык, ювыркан аькетилди. Сол затларды йыйнамага коьмек эткен баьри аьдемлерге, организацияларга ДР Миллет политикасы бойынша министерствосы уьйкен разылык билдиреди.

ВЫСТАВКА ОЬТКЕРИЛЕЕК

Быйылдың 23-25-нши сентябрь куьнлеринде Махачкалада Р.Гамзатов атындагы Миллет китапханасынынь выставкалар майданларьнда халклар ара катнасуьви ман 5-нши Регионлар ара «Муьлк-2016» деп аталган айырым выставка-савда оьткериледи.

НОГАЙ РАЙОНЫНЫНЬ СЫЙЛЫ ЯШАВШЫЛАРЫ!

Ведомстволар ара комиссиядынь йыйынынынь тамамларына коьре, турак уьй эм коммуналык буйымлары уьшин берилетаган субсидиялар бойынша борышлар йыйылганы акында белгиленеди.

Солай ок, сол йыйыннынь барысында 5-нши номерли 2016 деген Протокол кабыл этилип алынган. Сога коьре, Ведомстволар ара республика-

Выставкадын куьллыгында Дагестан Республикасынынь, Сырт-Кавказ федераллык округыннынь эм Россиядынь баска регионларынынь продукциялар эм оньайлыкларынынь уьйкен потребителерининь эм ис тоьгереклерининь ваькиллери ортакшылык этпеге оньланадылар.

лык комиссия РФ Оькиметининь 761-нши номерли (14.12.2005) токтасынынь толтырылмайтаны акында да белгиленген.

Аьли субсидия алмага тийисли аьдемлердинь списогы авыл администрациясында бар. Солардынь аьзирлеген документлерине коьре, субсидия тоьленек эм банк картасына туьсеет.

АЙЫКЛЫК КУЪНИ БЕЛГИЛЕНДИ БЕЛГИЛЕНДИ

ИШКИШИЛИК ЯХШЫЛЫККА АЪКЕЛМЕГЕН

Янъыларда Россия Федерациясынынъ савлык саклав министри Т.Яковлевадынъ буйрыгы ман сентябрь айдынъ 11-нши куъни Савлайроссиялык айыклык куъни деп белгиленген. Сол куъниниъ белгиленувиниъ де уйкен туъп маънеси бар – ясларды ишкишиликтен коршалав, ден савлыкты беркитуув.

Ишкишилик яшавдынъ кайсы заманларында да яхшылыкка, тувра йолга аькелмеген эм аькелмес деген ой да келеди. Ызгы заманларда бизим ясларымыз араларында, аз болса, яшавдынъ залимдей йылларын оьткен аьдемлеримиз де йол-юрис кателерине йольгып, оьмирлерин узгенлер де коьп болады. Солардынъ да 90 процентке ювыгынынъ бас себеби – ишкишиликке енъ беруув.

Аьдемлер ишкишиликке неге енъ береди экен? Меним ойыма коьре, сонынъ да себеpleri туьрли эм коьп. Бир аьдем яшавы болмаганлыктан, баскасы – эрикеннен. Булай караганда себеби де солай маънели болып коьринмейди. А себепти де этетаган аьдем оьзи. Кыскаша айтканда,

ол меним ойыма коьре, бу ерде касиетке уйкен маъне бериледи. Аьдемнинъ яшавынынъ сапаты да онынъ оьзиннен себепли болады.

Ишкишиликте биревлер авырув деп те айтадылар, ама ол янъы ишип баслаганга, басында аьвлигуув, сонъ куьнле-куьнлик ишуув авырувга да етистиреди.

Оьсип келетаган несилди ишкишиликтен кайтип якламага, коршаллага керекпиз? Коьрим болмага керек тувыл. Бизим халкымызда айтылганлай, «алды арба кайда коьшсе, сонъгысы да сонда коьшеди». Солай болганда, оьсип келетаган арка да алдындагы карап тербияланады. Булай алып карасак, аьлиги заманларда, 80-90-ныншы йыллар ман тенълестиргенде, ишкиге енъ беретанлар саны азайгандай коьринеди. Бир йырма йыллар артта орам бойларда, тойларда эсирип юрген йырма аьдем коьрсенъ де сейирли тувыл эди, а буьгуьнлерде бир-эки яс аьдем тойда эсиргенин коьрсек, сейирге каламыз, сол кисиге карасымыз да туьрленеди. Мен айттып болмайман ишетаганлар йок деп,

тек коьрсетип, эрши болып ишетаганлар аз.

Ясларымыз спортка, динге буьгуьнлерде амырак болды. Сол да ден савлыкты беркитуувге уйкен абыт. Спорт тармагында уьстинликке етискен яс аьдем де ишкишиликке бурыла коймас. Ата-бабаларымыздан келетаган, аьдетли ислам динин туткан боьтен де аьруув эди, тек аьлиги заманларда диннинъ аьдетсиз йоллары да коьп, соны ман аьлигип кететаган ясларымыз да аз тувыл.

Аьши кайсы йол зарарсыз экен деген ойга да келетаган атааналар да бар.

Буьгуьнги яслардынъ тербиясы - бизим оьзимиздинъ коьлымызда. Биз оьзимиз ийги коьрим коьрсетсек, эш те, яман болмас. Ишкишилик те пайда аькелмес. Сонынъ уьшин власть ваькиллери ишкишиликте сатув-алууда да тергев салып, тийисли сызык болмага керек. Сол ерде тийисли йорык тутылса, буьгуьн-танъла болмаса да, армаганда ишкишиликте, белкиси, тайдырмага да болар.

Г. САГИНДИКОВА.

КЕНЪЕС

Дин окув ошакларынынъ студентлерине

Билимлендируув эм илми министрствосынынъ актовый залында республикадынъ дин билимлендируув организацияларынынъ студентлерине кеспи яктан билим берувин уйгыналав бойынша соравын каравга багысланган кенъес болды. Мунда ДР Билимлендируув эм илми министрствосынынъ, ДР Намыс эркинлиги, дин организациялары ман биргелес аьрекет этуув комитетининъ, республикадынъ ислам окув ошакларынынъ ваькиллери ортакшылык эттилер.

Шарады ашаятып, Дагестаннынъ Билимлендируув эм илми министрининъ орынба-

сары А.Арухова ДР Аькимбасы Р.Абдулатипов пан кыска заман ишинде дин учреждениелерининъ студентлерине косымша кеспилик билимлендируув программасын туьзбеге эм оны яшавга айландырмага деген буйрык берилгенин билдирди. Бу зат дин билимлендируувдинъ сапатын эм дин учреждениелерининъ выпускниклерин социаллык яктан коршаланувын оьстирер мырат пан этиледи.

Оьз соьзинде дин организациялары ман эм дин окув ошаклары ман биргелес аьрекет этетаган боьлигининъ етекшиси М.Гапаров дин билимлендируув

учреждениелерининъ выпускниклерин кеспилерге окытувдынъ эм олардынъ пагшалык уьлгиле шайыгламалар алувынынъ маънелигин белгиледи. «Дин окув ошакларынынъ студентлерине куллыкка туьспеге бек кыйын болады, сога коьре оларга тагы да окумага туьседди. Окувына болса заман да, акша да керек. Мунда каралган сорав сосы маъселеди шешеди», – деди ол.

Шара катнасувшылары пайдалы болган ойлор, маслагатлар айттылар. Кенъес сырагылары бойынша проект шараларын яшавга шыгарувдынъ заманларыннан тура карар алынды.

ШКОЛА ЯШАВЫ

Янъы окув йылда янъы туьрленислер

Республикамызда бу окув йылынънъ басланувы тек янъы окув учреждениелери кулланува берилуви мен белгиле болып калмай, окув тармагына янъы туьрленислердинъ киргилуьвлери де эс каратады.

Сол туьрленислер коьбисинше окувшылар оьгетаган Ортак сынавлар бойынша болганлар. Аьли уьшин Россия Федерациясынынъ Билимлендируув министрствосы Ортак Оькимет сынавларын (бу йылга дейим дайымлыгы экев эди) дайымлык- уьшевге дейим болаягы акында айтады. Солай ок бу окув йылга дейим Ортак сынавлардынъ белгилери аттестаттынъ белгилерине катыслыгы йок эди, эндигиден армаган Ортак сынавлардынъ тамамына коьре, аттестатка да белгилер салынак.

Тоьгызыншы класс окувшыларына да тап сондай болып сынавлар оьтпеге туьседди. Эндигиден алып, олар да оьгетаган сынавлар саны оьсеек эм аттестатка да белги соларга коьре салынак.

Ызгы заманлар ишинде сынавлардан тест кесегин тайдырмага керек деген ой коьп кере айтылады. 2017-нши йылда биология, химия эм физика сабагынынъ сынавларда тест кесеге болмак. Гуманитарлы сабаклардан болса, эндигиден алып, сынавларда авызлама явап алынак.

Солай ок Роспотребнадзор етекшиси билдиргенлей, орыс тилин-

нен ОГЭ бергенде де авызлама явап алынак. Сол сынавды 9-ншы класс окувшылары уьстинликли оьтсе, 11-нши класс окувшыларына да сондай сынав салынак.

Янъы окув йылдынъ басланувы ман сагат балаларды окытува да туьрленислер киргистилген. Аьр бир окув учреждениесинде сагат окувшыларга тийисли баьри шартлар да туьзилмеге керек. Осал коьретаган окувшыларга уйкен язув ман язылган китаплер берилмеге керек.

Тагы да бир янъылык – ГТО берген, физкультура сабагынынъ «бесев» белгисин алган окувшыларга йогары окув ошагына туьскенде, косымша баллар коьсылак.

Школаларда уйкен классларда окытаган окувшыларга эндигиден алып, финанс яктан билимди коьтеруув ниет пен, сабак коьсылак. Бизим балалар налог, кредитование, пенсия акшасынынъ йыйналувы акында баьри затты болмаса да, азыннан – коьбисин билееклер.

Оьткен окув йылда коьп атааналарды баслангыш классларды куьтляятырган балалардынъ тергев ислер оьтуьви силкиндири, сескендири. Тергев ислер – ОГЭ тувыл. Сол ислердинъ озгарылувынынъ ниети – баслангыш классларды окып битиреятырган окувшылардынъ билимлерининъ сапатын тергев, эм, сол тергев ислерди окувшылардынъ оьзлерининъ окытувшылары озгармага тийисли.

ЯНЪЫ КУРЫЛЫС

Баьри куьш те - билимлендируувди оьрлендируувге

Янъыларда Лак районнынъ Кумух авылында 60 орынлы «Солнышко» балалар бавы кулланува берилди. Бу куьн Кумух авыл балалар бавынынъ куллыкшыларынынъ, тербияланушыларынынъ куванышын боьлиспеге ДР Оькиметининъ Председателининъ орынбасары, территориаллык оьрленуьвдинъ эм экономика министри Раюдин Юсуфов, ДР Оькиметининъ Председателининъ маслагатшысы, ДР Халк Йыйынына депутатка кандидат Джафар Абуев, Маданият министри Зарема Бутаева эм сондай баскалар келдилер.

Кумух авылынынъ куванышлы оьзгерисин боьлиспеге келген конакарды хош коьрип алып,

ерли муниципалитеттинъ аькимбасы Юсуф Магомедов: «Биз Рамазан Абдулатиповка, ДР Оькиметининъ вице-премьери Раюдин Юсуфовка эм бу балалар бавынынъ ашылувына куьш салган баьри аьдемлерге де оьз разылыгымызды билдиремиз», – деди.

Баьри келген конакарлар да оьз куьтлав соьзлерин айттылар эм республикадынъ Аькимбасы тек ийги илгериликлер эм оьрленуьв уьшин экени акында айттылар, янъы балалар бавына савгалар да эттилер.

Бу куьн Кумух авылынынъ янъы балалар бавынынъ ашылувына багысланган шатлыклы шарада катнаскан делегация сол куьн Лак районнында озган педагогикалык йыйында да катнастылар.

Школада маънели йольгыс

Нефть, газ эм химия затлары бойынша «ABB Ltd» британ компаниясынынъ маркетинг менеджери Вил Леонард эм Азербайджандагы «ABB Ltd» компаниясынынъ ваькиллери Бакудагы Нефтьтинъ йогары школасында (БВШН) болдылар. Олар йогары окув ошактынъ ректоры Эльмар Гасымов пан йольгыстылар.

Э.Гасымов конакарларга окув ошактынъ аьрекети, уьстинликлери эм халклар ара байланыслары акында айтты. Окувга туьсуув уьшин 2016/2017-нши янъы окув йылда болган сынавларда 70 балл

алган уьш абитуриент БВШНды сайлаганын айтты. Тагы да ол янъы салынактан йогары школадынъ меканында куллыклар таьвессилмеге турганын билдирди.

Вил Леонард ваькили болган компаниядынъ атыннан Бакудагы Нефть йогары школасы ман биргелес ислегени уьшин разылыгын эм сол бирге ислев оьрленегин билдирди. Келекте студентлер эм окытувшылар янъы окув орталыкта АBB Ltd компаниясы ман киргистилген технологиялар негизинде тергевлер озгармага амаллары болаягын белгиледи.

Эсимизден таймас эр йигит

Танъла халкымыздынъ дав баытирлерининъ бириси, аскершилик «Слава» орденининъ уш те дережелерининъ толы иеси Алимхан Боранбаевич Асановка тувганлы 95 йыл толаяк эди.

Алимхан Асановтынъ сав яшавы, согыс эм ис йоллары – Тувган Элине, ата юртына алал кепте яшавдынъ, куьресувдинъ эм куллык этувдинъ сувай таза уьлгиси. Ол революциядан сонъгы 1921-нчи йылда сол революциядынъ ярлык ниетлерин бизим Караногай еримизде эндирув ушин куьрескен Боранбай Асановтынъ аелинде тувган. Боранбай оьзи ол йыллардагы шоблимиздинъ йигерли аты айтылган йигитлерининъ бириси болганы тарихтен аьрув белгиле. Оьзининъ дурыслыкты сувьовши, кыйынлыкты енъув ушин куьресувши хасиетин ол увьлы Алимханда да тербилаган.

Алимхан Асановтынъ акында бизде аз язылмаган. Онынъ мерекеси мен байланыста аьлиги заманнынъ бийклигиннен баытиримиздинъ яшав, согыс эм ис йолларына тагы да бир кере эс этемиз. Ол буьгь-

нлерде Дагестан Республикасынынъ баытирлери сырасында. Республикада 50-ден артык Совет Союзынынъ эм Россия Федерациясынынъ Баытирлери бар болса, «Слава» аскершилик ордени мен савгаланган тек 7 аьдем саналады. Солардынъ бириси – ногайдынъ данъклы увьлы А.Асанов. (Дурысында халкымызда олар экев, экиншиси – Астрахань областинен Ахмат Сулейманов). Дагда Совет Союзынынъ Баытири деген ат согыс йигитлигин бир кере этсе де берилгени белгиле. «Слава» орденининъ толы иеси болув ушин баытирликте уш кере кайтарып этпеге туьскен. Алимхан Асанов сондай йигитликте уш кере эткен. Ол Сырт Кавказдан Берлинге дейим уйкен авыр кавга йолларын оьтип, соннынъ ызгы куьнлеринде, 1945-нчи йылдынъ язлыгында, рейхстагтынъ капкара болып куьйген тамына совет аскершилери мен бирге оьзининъ ногай тукумынъ язып калдырган...

Буьгьунлерде рейхстаг кайтадан ярыстырылган, онда эндигиси коьптен бери совет аскершилеринынъ калдырган язувлары да тайдырылган. Ама совет фронт корреспондентлерининъ сол куьнлерде алган фотосуьвретлеринде ол язувлар оьмирге сакланганлар. Солардынъ арасында «А.Б.Асанов» деген кыска кепте язылган язув да!

Эстеликли куьнде халкымыздынъ алал увьлынынъ баытирлиги, аьдемшилиги, кыйыны алдында басымизды иемиз. Онынъ аты эм данъкы бизден сонъгы несиллерге де ол оьзи явдан коршалаган элимиздинъ тынышлы коьгиндеги яркын юлдыздай янган коьрим болып тураяк.

(Басы 37-нчи номерде)

Нариманнан
Еткен ол тап Берлинге,
Коьп кыйынлык
Коьрген бирге халкы ман.
Бетке-бет ол
Неше кере оьлимге,
От ишинде,
Сув ишинде йолыккан.

Согыстагы
Йигитлиги оьзине
Кайтып келди
Буьгьун ушин сыйы ман.
Ногай ястынъ
Коькирегин буьгьунде
Йылтыраткан
Уш те «Слава» орден бар!

Мен де сизге,
Бек баалы окувшым,
Ол акында
Поэмамды язаман.
Ногай халкга
Сондай йигит болувын
Кеше-куьндиз
Оьктемсип мен айтаман.

х х х

– Алимхан! – деп,
Айтгы ога бир тавыс.
Авыл Совет
Председатели сизге
Тез келсин деп,
Контторына буйырды.
Кетти шавып,
Буьлк-буьлк этип
коькирек...

х х х

Кырк куьн эди
Алимханга сол заман,
Анасыннан
Оьксиз болып калганда.
Бала болып
Ана юзин коьрмеген,
Бала болып

АЛИМХАН (поэма)

Тойып сувтин эммеген.
«Баска туьссе,
Баспакшы», –
деп айтылган,
Оьксиз калды
Эрин увьз Алимхан.
Ана болды
Ога саьбий шагыннан
Онынъ сувьген
Ян аьптеси Еллетхан.
Буьгьун ога
Эм анасы, аьптеси,
Энъ де ювык
Аьдемине айланган.
Юрегининъ
Ишиндеги бир сеси,
Айтгы ога:
«Яхшылык па бу хабар?».
Эш сувьмедиде,
Аьптей юрек шымтыды.
Алимханга
Коьз карасын таслады.
Шаппага деп
Ол оьзи де ымтылды.
Юре алмай,
Тыныс битип токтады...

– Алла, – деди, –
Аласынъ-ав, айырып,
Ат ишинде
Айыры тувган кунанды.
Саласынъ-ав,
Саьбий белин кайырып,
Узак йолга, –
Кеше-куьндиз туманлы.
Сол созлерди
Айтып аьптей кутылмай,
Шавып келди
Кери кайтып Алимхан.
– Аьптей, – деди, –
Аданасынъ йол алды,
Согысаман
Элге соккан душпан ман.

– Алла! – деди,

Аьптей бирден кышкырып,
Каты урган
Ол юрегин ыслады.
Аданастынъ
Кувнак юзли сыпатын,
Агып шыккан
Коьз ясы ман сыйпады.

Танъ да атты.
Йолга шыкты йигитлер.
Ата-ана,
Авылдастар янында.
Алимхан да
Аьдемлердинъ ишинде.
Эки коьзи –
Ювыкларда, артында.

Алимхан:
– Ал-ал, атам, ал, атам,
Ал савлык пан кал, атам,
Тувган Элди явлардан,
Корсалавга бел бувьп,
Еннет ерим калдырып,
Узак кетип бараман.
Болган менде куьшимди,
Душпанлардан Элимди
Корсалавга саларман.
Душпан кырып, оьктемсип,
Шоьлиме де кайтарман!..

Атасы:
– Бар, бар, балам,
бар, балам,
Барганда бактынъ
ашылсын.
Сени коьрген душпанлар
Куьлле ерден шашылсын.
Элинъ ушин эр юрек
Сувьырып бер керекте.
Эр кылыгынъ йойма сен,
Элинъ таслап кеткенде.
Душпан енъмей койма сен,
Кылышыньды сермевде.
Кабьргадан кан шыгып,
Каргыс косып душпанга,
Биз турармыз сагынып,
Кайтарсынъ деп бу якка...
(ЫЗЫ БОЛАЯК)

КОНКУРС

Аьр мусылманга пайдалы китап

Ийги хасиет, ваьлийлик, йогары эдаплык, ян-коьнъил байлыклар аьдем яшавынынъ маьнеси болады. Баьри заманлардынъ эм халклардынъ Кудай созин таралтувшылары соннынъ маьнелигин анълай келип, аьдемлерди ишки сезимлерин ийгилендирувге талап этпеге шалысканлар. Яннынъ ыспайлыгы, неге десе – аьдемшиликти саклава эм ямагатты савландырувга каратылган ялгыз бир ашкышы. Уьстимиздеги йыл Дагестан мусылманларынынъ дин управлениеси мен «Ийги хасиет йылы» деп белгиленген эм Дагестаннынъ сыйлы муфтийи Ахмад-аьжи Абдуллаев араб тилинде «Ваьлийлердинъ ийги хасиети» деп аталган китабин язган эди. Бу китап орыс тилине коьширилген эм элли мынъ тарихи ман баспадан шыккан.

Оьз янынынъ ясыртын сырларын билмеге эм янъ-коьнъил яктан ярлылы-

гын тайдырмага сувьетаган аьдем ушин бу китап керекли уй китаби болып токтаган.

Ямагатты бу сондай да баалы китап пен таныстырув ниет мен Дагестан мусылманларынынъ дин управленисининъ етекшилери китаптинъ иштелигин ким кайтип билуввин тергев ушин Дагестаннынъ аьр бир районьнда конкурс озгармага токтастылар.

Янъыларда сондай конкурс окувшылардынъ юреклерин ян байлыгына эм сабырлыкка, а юзлерин каьмбилликтинъ нурына толтырып, бизим Ногай районьнда да тамамланды. Конкурс тестлер кебинде уш кезектен туьзилген эди эм онынъ сырасыгында енъувшилерге савгалар тапшырувы ман район маданият уйинде айырым шара кебинде болып оьтти.

Сол куьн, 25-нчи августта, конкурс лауреатларына баалы савкатлар тапшы-

рув ушин Ногай районуна сыйлы конаклар эсабында ДР Муфтийининъ орынбасары Ахмад-аьжи Кахаев, Дагестан Муфтиятыннынъ Сырт территориаллык округындагы Толы ыхтыярлы ваькили Ахмад-аьжи Надирбеков, ДР Орталык территориаллык округындагы дин билимлендирув боьлигининъ етекшиси Рамазан-аьжи Исаев келдилер. Бу шарады оьз усталыгы ман аьр кимнинъ де коьнъилин оьр коьтерип, белгиле талапты телеюритувши Мухаммад Расул Абубакаров юритти.

Конкурстынъ сырагылары бойынша биринши орынды Червленные Буруны авыл яшавшысы Артур Арсланов алды. Ога савгага «Лада» маркалы янъы автомобиль берилди. Экинши орынды Таьтли-Булак авыл яшавшысы Тахир Абдулсаметов бийледи. Ога кир юватаган машина тапшырылды. Ушинши орынга эм баалы савга – плазмен-

ный телевизорга Терекли-Мектеб авыл яшавшысы Феруза Янгазиева тийисли болды. Соны ман бирге тагы да 17 финалистлер холодильник, планшет, смартфон эм с.б. баалы савгалар алдылар. Савкатлар тапшырылып биткен сонъ йыйылганлар алдында Терекли-Мектеб авыл межигитининъ имамы, Ногай районнынъ Имамлар советининъ председатели Мухаммад-Расул-аьжи Атангулов эм Дагестаннынъ Сырт территориаллык округы бойынша конкурс кураторы Хизри-аьжи Магомедов шыгып соьйледи. Олар китаптинъ кереклиги эм ийгилиги акында хабарладылар.

Конкурстынъ кыска тамамын келтирсек, «Ваьлийлердинъ ийги хасиети» деген китап аьдем янынынъ эм онынъ ислерининъ энъ де баалы ыспайлыгы болады деп белгилемеге керекпиз.

А. АРСЛАНОВ.

27-нчи сентябрь – ТЕРБИЯЛАВШЫ КУЪНИ

Куън саввлесин ойнаткан, аьр балады куванткан, –

деген созлер Червленные Буруны авыл балалар бавынынъ сульпылы тербиялавышы Аминат Елманбет кызы Савкатовадай аьдемлерге айтылатан болса ярайды деп эсиме келеди.

Аминат Елманбет кызы Савкатова, Червленные Буруны авыл балалар бавынынъ етекшиси А. Муталимовадынъ белгилеви мен оз исине яратушылык пан карайтаган, аьрекетине мукаят, балаларды суыйип куллыгын юритетаган тербиялавышы.

Аминат Елманбет кызы Савкатова – ис коллективинде сыйы бар куллыкшы. Онынъ тербияланушылары оз алдыларына ислепполадылар, ойларын айтып та уйренедилер.

«Кызыл-Гуьл» балалар бавынынъ сульпылы куллыкшысы оз дерислерин бек кызыклы, методикалык яктан дурыс тузип болады. Ол балаларды ойнай келе уйретеди, дерислердинъ араларында туьрли художестволык шыгармаларды (эртегилер, айтувлар, тапаклар) куланады, кыскаша айтканда, соьйтип балалардынъ соьйленили тилин байытады. Аминат Савкатовадынъ кол астында тербияланган балалар оз алдына тербиясы ман, нызамы ман, шандазлыгы ман баскаланадылар (бу ерде мага баска тербиялавышылар окпелеп калмасынлар, бизим халкымызда баьри яктан да ийги аьдемлер коьп, солардынъ бириси- Аминат).

Тербиялавышы балалардынъ атааналары ман да тар байланыс тутады. Олар ман тез-тез «Тогьрек столар»,

ийыйнлар озгарып турады, керек ерде аьр бир ата-ана ман айырым заман хабарламага табады.

Аминаттынъ оззининъ суыйикли ис орнына келуви Терекли-Мектебтинъ «Ветерок» (аьлиги «Юлдыз») балалар бавыннан басланды. Ол Г.Цадаа атындыгы Дагестан педагогикалык институтынъ шет элдер тилиннен факультетин окып битирген. Ис аьрекетин алган кеспи-сине коьре, ол оз шоьлимизде, Кумлы авыл орта школасында шет элдер тилиннен окытувышы болып баслаган эди. Сонъ ис йыллары ишинде Терекли-Мектебтинъ орта школасында да ислеппе туьскен. Кайсы ерде де Аминат Елманбет кызы сыйы ман исин бардырган хатын. Аьли ол отыз йылга ювык заман Червленные Буруны авылынынъ «Кызыл-Гуьл» балалар бавында исин уьстинликли бардырып келеди. Ол буьгуьнлерде Россия Федерациясынынъ ортак билимлендирувнининъ ат казанган куллыкшысы деген аттынъ иеси болады.

Тезден балалар бавларынынъ баьри куллыкшылары кеспилик байрамын белгилейдилер. Сол санда бизим Аминат Елманбет кызы Савкатова да бар. Бу байрам алдында биз сульпылы, талаплы тербиялавышыга уьстинликлер, тербиялы, акыллы балаларды эм тыныш болмаган ис аьрекетинде шыдамлыкты йораймыз

Г. САГИНДИКОВА.

Суьвретте: «Кызыл- Гуьл» балалар бавынынъ ис коллективи А. Савкатова (онънан биринши).

КОМПЕНСАЦИЯ

Пенсионерлерге -5000 маьнеттен

Россия Федерация еринде дайым яшайтаган эм страховой пенсиялар, патшалык пенсионлык канагатлав бойынша, социаллык яклав эсабында пенсиялар алатан РФ гражданына бир кере 5000 маьнет оьлшеминде компенсация эсабында 2017-нши йылдын январь айында акша тоьленек. Ол бюджет амалларынынъ танькылыгы ман белгиленетаган аьлиги заманда авыр экономикалык аьл туьзилген мен байланыс. 2016-нши йылда Федераллык бюджетти толтырувдынъ барысында бу тоьлевлерди яшавга шыгарув уьшин керек кадерде финанс амалларды излестирув планланады.

Сонынъ уьшин РФ Оькимети мен баьри керекли шаралар коьрилеек.

Ол – бир кере тоьленек акша, эм сол мырадта 200 млрд. маьнеттен артык акша кереек.

Белгилев керек: элимизде туьзилген экономикалык аьлдерде пенсияларды йьл сайын индексациялавышы туьрленген. Алдын, 2016-нши йылга дейим, пенсиялар потребительлик баалар оьсувин (страховой пенсиялар) яде пенсионерлердинъ яшав минимумы-

нынъ оьсувин (патшалык пенсионлык канагатлав бойынша пенсиялар) эсапка алув ман индексацияланган.

Эске саламыз: ислеппе таган пенсионерлердинъ страховой пенсиялары 2016-нши йылдын 1-нши февралыннен алып – 4 процентке, а 1-нши апрельден алып патшалык пенсионлык канагатлав бойынша пенсиялар 4 процентке индексацияланганлар. Соны ман байланыста пенсионерлерге 2016-нши йылдын калган болжалы уьшин 2017-нши йылда янъи индексацияды озгарганша дейим 2015-нши йылдагы инфляция эм 2016-нши йылдын 1-нши февралыннен алып озгарылган индексация ара баскалыкты йорыкластырув мырадта бир кере тоьленетаган компенсация бермеге карар алынган. 5000 мынъ маьнет оьлшеминде тоьленек акша пенсионерлер экинши индексацияда алмага болаак акшага орташа тенъ.

Бир кере тоьленек бу акшады 43 миллионга ювык ислейтаган эм ислеппе таган пенсионерлер алаяк.

М. ЭДИЛЬБАЕВА,

ДР бойынша У(О) ОПФР Ногай район боьлигининъ клиентлик служба куббининъ етекшиси.

КОРРУПЦИЯ МАЬСЕЛЕСИ

Оькимет – ол ал деп сен, мен, халкымыз

Россия элимиз, сонынъ санында Дагестан Республикасы тагы бир кезекли сайлавларды оьткерди. Бу йолгы сайлавлар оз дережеси, маьнелиги мен де былтыргы оьткенлерден йогары басмакларды бийлейди. Маскара тувыл, 18-нши сентябрьде РФ Федераллык Йыйынынъ Государстволык Думасына, регионлардынъ оьр законодательлик органына депутатлар сайланды. Соны ман байланыста тагы да кандидатлар ман йолгылар оьткерилди, олардынъ сайлав алдындагы программалары ер-ерде илинди, газеталарда баспаланды, телевидениен коьрсетилди. Сол кандидатлардынъ баьриси де демеге болады, оз программаларында сол алдынгы кепте кыйын аklar, пенсиялар оьлшемлерин оьстирмеге, уьйкен социал-экономикалык соравларды шешпеге, ясларды колтыкламага, экологияды коршаламага, куллыксызлык, коррупция ман эм баска туьрли баьлелер мен куьрес юритпеге соз бердилер...

Болса да, элимиздеги белгили экспертлердинъ билдирувлерине коьре, сайлавлардынъ хыйлысынынъ сайлавлар яшавымызды туьрленер, ийгилендирер деген сеними бир сайлавлан баскасына еткенше тоьменлей бередити. Сол сенимнинъ йойылып барувынынъ бир себеби – коррупция оьлшемининъ оьсип барувы. Сонынъ элимиздеги оьлшеми акында тек янъыларда оьткен Олимпиада ойынылар алдында Халклар ара олимпиада комитетининъ россия спортсменлерин Олимпиадага йибермей турувы ман байланыс аьлдер шайытлайды. Спорт дунясындагы допинг темасы бизим аталык спортта терен ясырынган эм йыллар бойында тамырласкан осал аьлдерди ашып коьрсетти. Дурысында да, ызгы йылларда бу тармакта уьйкен акшалардынъ (сонынъ санында ясыртын акшалардынъ да) айланувы эм солардынъ кесеги спорт чиновниклердинъ, спортка ювык куьш структураларыннынъ эм бизнестинъ киселеринде калувы айырым ой тувдырады. Сонынъ акында Россия Олимпиада комитетининъ председатели Александр Жуков оззининъ шыгып соьйлевинде ашык кепте айткан. Оьзининъ соьзинде ол энди гден армаган Россия допингке шыдамлык болмагы акында айтып сендирген. Дурысында да, оннынъ бу соьзи ерине еткерилер демеге де болады, неге десе бу яктан коьтерилген кышкырыкты сав дуня эситти. Спорт тармагында яхшы кепте тазаланув аьрекетин озгарылагына сенмеге туьседити.

Ама А. Жуков айтатан «рак сисиклери» тек бир россия спорт тармагын заялаган десек дурыс болмас. Солар буьгуьнлерде яшавымыздынъ бек коьп тармакларында орынласканлар, сонынъ эсабында оьзлери коррупция ман куьрес юритпеге тийисли ведомстволар эм органларда да. Бизде «Халктынъ коьзи без тувыл» деген тувра соз бар. Аьлиги заманларда уьйкен калалардагы эм олардынъ шетлериндеги эртегиге усаган шарлак-шарлак меканлар, офшордагы счетлар, чиновниклердинъ балаларына дейим айдайтан баалы автомашиналар, яхталар, самолетлар эм сондай баска, бизим янъи аристократия коьрсететан «ярасык яшавдынъ» атрибутларын тек эриншек аьдем эслеппе таган болар. Соларды кыска заман ишинде таза намысы ман тапкан акшаларга (сонынъ ишине таза намыс пан юритилген бизнести де коьсайык) сатып алув, элбетте, кыйын. Аьрув текара этип караган аьдемге сондай ширин байлыкты россия аристократиясы тек оькиметтинъ акшалары, коррупция аркасы ман казан-

ган карыжлар ман йыйнамаса, оьзгелер йыйнап болмайтаганы аян белгиле. Буьгуьнлерде коррупция, регионалык бюджетлерди кесуьв, рэкет, патшалык заказлары ман юритилетаган криминалык ойынылары элимиздинъ экономикасы уьшин яшав нормасы болып токтаган. Ызгы заманларда коррупцияга баткан губернаторлар, мэрлер, министрлер, йогары чиновниклер, судьялар, прокурорлар акында билдирувлер коьбее бередити. Коррупция «котыры» куьш структуралардынъ оьзлерине де ябыскан.

Мени бирер бизим ердеслеримиздинъ: «Аьй койынъыз сол коррупцияды, аькимлер урласа да, оькиметтен урлайдылар, меннен, сеннен тувыл ша!» деген аьлемет соьзлери уьйкен тамашага калдырады. Оькимет – ол ал деп сен, мен, бизим авылдастар, халкымыз, баска миллетлер, районымыз, республикамыз, савлайы бизим элимиз. Оннынъ авыл-калалары, заводлары, фабрикалары, темир йоллары бизим ясуьйкен несиллердинъ уьйкен кыйыны ман курылган. Оькимет бюджетининъ карыжлары бизим граждандардынъ тоьлейтаган налогларыннан туьзиледи. Ал энди г ол заманда кайдай ихтыяры бар йогарда белгиленген кайбир губернаторлардынъ, мэрлердинъ, министрлердинъ оькимет бюджетине коьп сукпага? Болса да сугадылар, коьресиз. Ол затка биз оьзимиз куьнали. Куьнали, неге десе оьзимизден оьзимиз урлаймыз. Оькиметимизди биз аван хасиетимиз бен оьзимизди деп санамаймыз. Соннынъ уьшин да оннынъ каймагын Сердюковлар, Гайзерлер, Хорошавинлер, Реймерлер эм сондай коьп баскалар сермейдилер.

Бу баьлединъ авырлыгын власть кешиксе де, эситти усады деп эске келеди.

Быйыл РФ Генпрокуратурасы патшалык сатып алув тармагындагы откатлар эм коррупция ман куьрес юритувдинъ каты планын беркиткен. Эндигден армаган уьйкен патшалык заказларды ерлестиргенде, заказлар туьсетаган тек уьйкен кисилердинъ тувыл, ама кишкейлердининъ де атлары ашылып коьрсетилинмеге керек. Сатып алувлар правилалары тек куватлы патшалык корпорациялары уьшин де тувыл, солай ок РФ коршаланув, МВД, ФСБ, баска министерстволар, ведомстволар уьшин де каты болаак. РФ Генпрокуратурасы бу истинъ биринши сырагылары аьли быйылдынъ ызына – келейткан 2017-нши йылдынъ басына билдирилгенин буйырган. Ол зат, дурысын айтканда, тек РФ Генпрокуратурасынынъ тувыл, а РФ Президенти В.Путиннинъ буйырыгы экенине шек калмайды.

М. ЮНУСОВ.

Ясуьйкенлердинъ коьнъилин табадылар

КЦСОН орталыгында эсли аьдемлер эм сакатлардынъ куьндизги тыншаов боьлигине келетаган ясуьйкенлер мен «Шек инфекциясы, оннынъ белгилери» деген темага медсестра Марина Арунова аньлатув хабарласув юриткен. Шарада социаллык буйымлар ман канагатланатан эсли аьдемлер

катнаскан – Н.Османоьва, З.Байманбетова, Ф.Акимова, Б.Бариева, Р.Ваисова. Хабарласув барысында медсестра тема бойынша соравларга яваплар берди.

Келгенлер кызыклы хабарласув уьшин боьлик медсестрасына разьлыгын билдирдилер.

БИЗИМ ХАБАРШЫ

ЭМЛЕВШИ АКЫНДА

Оьнери асабалыкка берилген

Паранормальлик сулыбы болган аьдемлер яракшылар, эмлевшилер, шаманлар эм сондай баскалар дайым да кайбир аьдемлердинь эсин озине каратып келедилер.

Кайбир аьдемлер оларды яратпайдылар, баскалары, керисинше, олардынъ исин аьжейипке санайдылар. Ама не деп айтсалар да, сол ок аьдемлер бизим касымызда болып, аьдетте болмаган амаллар ман эмлеп келедилер. Астрахань каласынынъ шетинде орынласкан Растропуловка авылында тетесиннен келген оьнери болган халк эмлевшиси Гульбану Ахмедовна Джалмухамбетова яшайды. Ногайлар ондай аьдемлерге яракшы деп айтадылар. Гульбану Ахмедовна Красноярск районнынъ Староурусовка авылында 1938-нши йыл карагаш-ногайлардынъ эгинши аьлинде тувган.

Онынъ атасы Ахмед Дасаев молла болган, анасы Зарифа ерли колхозда аьрекет эткен. Гульбанудынъ эскеруви мен, олар ярлы яшаганлар. Оларда ас эм кийим танькылык болган, мектебте окумаган. Атасы оьлген сонъ 13 ясында ол анасы ман Кирикки авылына коьшеди. Онда атасынынъ агасы Мажит Дасаев оларга турмага ер эм ашамага ас береди. Кишкей Гульбану уйшиликте коьмек этеди, уй йийыстырады, кыздынъ анасы «Кызыл турмыш» колхозында балык ыслап юреди. Онынъ Инжибийке тетеси Астрахань областинде белгли эмлевши болган. Областьке, Казахстаннынъ авылларына авырыган аьдемлерге арба ман баратаган эди. Ол тил куьрмелуьвиннен, койдынъ явыргалагында карап келеекти айткан, бала болмавлыктан, коьзден, айледен, уйклап болмавдан, мал оьлуьвден эмлеген. Ога соькырлар, аксаklar, гръжа ман, кыскакылылар маразлары ман эмленмеге де келетаган болганлар. Авылдынъ ясуьйкенлери онынъ акында аьлиге дейим де, ол тек эмлевши болып калмай, ол кыйынлыкты да токтатып болган, куьшли деп эсине аладылар. Бир кере Гульбанудынъ тетеси казах авылларыннан уйине кайтып келеятырган болган. Онынъ йолында кесесиннен йибермей, атлы караклар турадылар. Олар кыскакылыга акша эм алтын бер деп айтадылар. Инжибийке оларга йолдан тез болып тайынъыз деп шамланады, ама олар озиндинкиде турадылар. Сонда ол куьшли ашувланып, эм бир коьлынънъ силкуьви мен эм каравы ман аьдемлерге коркувды йибери, караклардынъ атларын ерге ййгады. Караклар коркып кашадылар. Ога бирев де карсы соьйлемеятаган болган. Эм оны ман бас коспага коркатаган болганлар. Халктынъ айтувы ман, эгер эмлевши озининъ оьнерин яшаган заманында биревге коьширип уьлгирмесе, ол оны оьлгеннен сонъ, оьнерин ызлавышы аьдемнинъ туьсине келип береди дейдилер. Гульбану Ахмедовна ман да солай болды. 1959-нши йыл Азат Джалмухамбетовка эрге шыкканда, ол эмлев акында бир де ойламаган эди. Азат Мухамедович Астрахань каласында коммуналлык хозяйстволык управлениесинде аьрекет эткен. Гульбану уйшиликте куьллык эткен. Доьрт аьвлетлерин Анвар, Алимбек, Гульзада эм Гульнарады тербиялаган.

Бир куьн ога тетеси Инжибийке туьсине энеди. Эм ол кыскакылыга сен аьдемлерди эмлемеге керексинъ деп айтады. Уьш кеше бойы туьслерде озининъ били-

мин уныгына йибереди. Гульбану коьп заман сол затка уьйренип болмай, этип болмаспан деп коркып, кешелерде ййлайтаган эди. Юьвклары Гульбануды баска карайтаган аьдемеге элтеп, туьси акында билдиредилер. Эмлевши кызга карап, сенде оьнер бар, эгер аьдемлерди карамасанъ, сен куьшли авырымага болажаксынъ, – дейди. Басында Гульбану тетесиннен келген оьнери мен оз аьвлетлерин, оннан сонъ авылдастарын эм кардашларын эмлеп баслайды.

Бугуьнлерде ол оз авылында эм баска ерлерде де белгили болады. Эмлевши туьрли динлер эм миллетлер арасында оьнери мен таньс болады. Бас деп ога Астрахань каласынынъ эм область районларыннынъ яшавшылары эмленмеге келедилер. Кайбир заманларда онынъ акында эситип, баска регионлардан да аьдемлер келетаган болганлар.

Балалары йок аьеллерди, балаларды коркувдан, коьз тиювден де карайды. Сув уьскиреди, эмлев майларын аьзирлейди. Эмлевши оз коллары ман да пайдаланады. Ол колы ман авырыган ерге тийип, мараздан эмлейди. Коьз тиювден эм коркувдан Гульбану Ахмедовна халк медицинасыннынъ кень ййылган йосыкларын куьланады.

Коркувды ол сувьк сув эм воск пан эмлейди. Бойлме ортасында балады олтыргышка олтыртып, воскты иритип, окувларын окып, баладынъ басынынъ уьстинде ыслаган савыттагы сувьк сувга тоьгеди. Эм бала корккан затлар, айванлардынъ кевдеси, коьлик эм сондай баска затлар кепленип, сувда коьринеди. Процедура кутылган сонъ, ол балага сув шашып, коршалав окувын окыйды. Ога, коьбисинше, балалары ййлайтаган, ас ашамайтаган, кешедейги уйкламайтаган яс хатынлар келедилер. Гульбанудынъ ойы ман, ол коьз тиюв мен байланыслы. Онынъ соьзи мен балага ата-анасынынъ, баска аьдемлердинъ коьзи тиймеге болады. Эгер аьдем балады биринши кере коьрген болса, ога уьш кере туькирип эм сол ок заман «Меним коьзим тиймесин» деп айтпага тийисли. Коьзден ол мундай йосык пан эмлейди. Басында ол аьдемлердинъ колы тийген эсиктинъ ыславшыларын ювады. Сол ок сув ман ол баладынъ бетин, мойнынъ эм баска ерлерин ювады. Оннан сонъ савытка таза сув алып эм 7 серник шыгарады. Эм аврыганнынъ бетининъ янында биревин ягып, отка карап, окувын окыйды. Эм баска серниклер мен де соьйтип этеди. Сувда ютылган серниклер куьшли коьз тийгени акында билдиреди. Баьри зат та болган сонъ, «Бисмиллях» деген соьзлер мен аьдем аягын баспайтаган ерге элтеп тоьгеди.

Ога баласы болмайтаган аьдемлер ййы де келедилер. Онынъ соьзи бала болмайтаганларга ятар орынында урыспага, аракы ишип ятпага ярамайды, ойлари таза болмага тийисли. Эм сол заманда яслардвнъ арасы беркип, эм Кудай да саьбий берер, - дейди эмлевши кыскакылы.

Эмлевшиге бараяктан алдын аьдемеде сеним эм мырат болмага тийисли, ол затлар ога ярдам болар, а оларсыз шалысуьлык босына болар дейди Гульбану Ахмедовна.

Келеекте де ол куьши эм ден савлыгы болган шаклы, аьдемлерди карап эм эмлеп келмеге сеними мен яшайды.

Р. ШУГАИПОВ.

Терекли-Мектеб авыл яшавшысы Насипхан Эсеновага 60 йыллыгы ман

Коькте юзип йылтыраган,
Саввле берген юлдыздай.
Насип болсын уьйинъде
Коьнъил оьрге ушкандай.
Узак оьмир, ден савлык,
Яшавынъ сенинъ мол болсын.
Биз йораган йоравлар
Куваньш пан онъ толсын!

Кутлавшылар: эри – Каирбек, кызлары – Гульнара, Румия, ииенлери – Чингиз, Милана, Тимур, куьевлери – Зарманбет, Александр.

ВРАЧТЫНЪ МАСЛАГАТЫ

Заманы ман тергелинъиз

«Лимфатическая ткань» муьшеси аьдемнинъ шаркын туьрли авырувлардан саклавга яваплы. Ол кайсы да бир иштеги муьшелерде расады. «Лимфатическая ткань» маразланганда сисип уьйкен болады, сол да врачка келуьвдинъ бир себеби. Тез-тез мойнынъыздагы, колтыгынъыздагы, куьвыгынъыздагы «лимфоузлыды» тергей туьрынъыз.

«Лимфатическая тканьде» опухоль неше ясындагы аьдеме де распага болады. Коьп бетинде мойнынъдагы лимфоузеллар сиседилер. Авырув аьдемди кыйнамайды. Аьдемнинъ этининъ кызувы 38-39 градуска дейим коьтерилмеге, ол куьшли терлемеге, азып басламага болады. Соны ман бу белгилерде колтык эм куьык лимфоузеллар да оьседилер.

Бу белгилер зарарлы сисик деген белгисин салмага оьзек те аз. Аьдетинше балалардынъ муьшелериндеги лимфоузеллар олар сувьк тийип авырыса оьседи. Баладынъ куьлагыннынъ, тисининъ авырувынынъ себеби – лим-

фаденит авырувынынъ себеби боладылар. Антибиотиклер мен 7-10 куьннинъ узагына бала эмленсе сав болып кетеди. Эгер эмленгеннен сонъ да лимфоузеллардынъ сисиги таймаса, ийги кепте тергелуьв тийисли, сол тергелуьвлерге пункция да киреди.

Зарарлы сисикке шексинуьвлер болса, лимфоузелдынъ биопсиясы керекли. Тек врач-морфологтынъ тергеви аркалы зарарлы лимфома деген белги салынмага болады.

Оьзинъиз анълаганлай, бек коьп зат сизинъ врачка заманы ман келгенинъизге бойсынады. Эгер сиз мойнынъызда, колтыгынъыздынъ, куьвыгынъыздынъ касында кишкей сисик сезсенъиз врачка бармага иркилменъиз.

Белки онкологтынъ тергеви сизинъ авыр авырувдан тура шексинуьвинъизди тайдырар.

Врачка эртерек барсанъыз – эмленмеге амаллар коьп.

М. ЯНМУРЗАЕВА,
врач-онколог.

КОНКУРС

«Тавыс. Балалар» шарасында катнасяк

Дербент каласыннан 11 ясындагы Айгюн Абасова тезден Дагестан Республикасын «Голос. Дети» савлайроссиялык шарасында якляк. Бугуьнлерде Айгюн музыкалык базластынъ экинши кезегин уьстинликли оьткен, эндиги алдыда тагы да бир кезек бар. Соны да Айгюн Абасова уьстинликли оьтегине шек йок.

Айгюн республикамызда оьткен коьп музыкалык шаралардынъ енъуьвшиси. Аьли ол алдыдагы шарага белсен аьзирлик коьреди.

– Мен бу шарада республикадынъ ийги атын якламага шалысякпан, эгер енъмесем де кайгырман, оьзим сулы-

бымды оьстируьв уьстинде ислевимди белсентермен, – дейди Айгюн Абасова.

Яс талаплы кызалакты окутуьвшилары, юьвклары коьтергишлеп, колтыклайдылар.

– Айгюнди биз бек талаплы, окувга аваслыгы бар кызалак деп таныймыз, аьр бир шарада катнасып, оз оьнерин коьрсетип келеди, – дейди окутуьвысы И.Теймурова.

Биз, Дагестан Республикасыннынъ яшавшылары, талаплы кызымыз бан оьктемсиймиз эм телевидениединъ 1-нши каналында коьрермиз деген сеним этемиз.

<p>Куьнбатар авыл орта школасыннынъ 9-нши класс окуьвшилары эм класс етекшиси К.Янполова Азиза Шамбиловага аьзиз</p> <p>анасынынъ дуьнядан таювы ман байланыста каты кайгырадылар, ога эм онынъ кардаш-юьвкларына бассавлык йорайдылар.</p>	<p>Терекли-Мектеб авылдынъ «Юлдыз» балалар бавыннынъ коллективи Роза Заретовага суьйикли</p> <p>анасынынъ топырак болувы ман байланыста авыр кайгысын боьлиседи, ога эм кардаш-туьвганларына бассавлык йорайды.</p>
--	--

«ШОЬЛ ТАВЫСЫ» (ГОЛОС СТЕПИ) (+6)

ТОКТАСТЫРУВШЫЛАР:
Дагестан Республикадынъ Халк Ййыныны эм Правительствосы.

Бас редактор
КОЖАЕВА Э.Ю.

Газета коьлем коммуникациялар тармагында эм маданият калымжады коршалавда законодательстводы тутувга тергев салув бойынша федераллык службасынынъ

ЮФО бойынша регионалык Управлениесинде регистрацияланган.

Регистрациялык номери ПИ №ФС 10-6455 (26 январь 2007 й.)

Колязбаларга рецензия берилмейди. Олар кери ызына кайтарылмайдылар. Авторлар ой токтаслары редакциядыкы ман келисепке боладылар. Авторлар язылмалары уьшин яваньылар. ДР-нынъ Баспа эм коьлемлик коммуникациялар бойынша комитети.

Баспалавга кол басылуьв заманы – 17 саватте. Баспалавга кол басылган – 16 саватте.

Адрес редакции и издателя:
368850, Республика Дагестан, Ногайский район,
с.Терекли-Мектеб, ул.К.Маркса, 49
Газета «Голос степи».

Электронный адрес: sholtavisi@mail.ru

Официальный сайт газеты (www.golos-stepi.ru)

Телефоны:

Общий отдел – 21-4-71

Индекс – 51365

Газета выходит 52 раза в году.

Тираж – 2500 экз.

Цена – 5 рублей.

Реклама и объявления публикуются по договорным ценам.

Газета отпечатана в типографии

ООО «Издательство «Лотос»

по адресу:

367018, ДР, г.Махачкала,
Проспект Петра I, 61.